

Miklósházy Attilával

— *Püspök úr életútja rokon sokezer magyar honfitársával, akiket a politikai változások külföldre kényszerítettek. Kérjük, beszéljen először önmagáról, sorsáról.*

— Diósgyőrben születtem, iskoláimat Miskolcon végeztem. 1948. március 15-én a diákszövetségben engem kértek föl, hogy az ünnepi alkalommal beszéljek. Ennek következtében a rendőrség letartóztatott, majd kitiltottak Felső-Magyarország középiskoláiból, ezért el kellett mennem otthonról. A középiskolát Kalocsán fejeztem be, utána beléptem a jezsuita rendbe, a Manrézában töltöttem egy évet, de azt is el kellett hagynunk 1950-ben, mikor a szerzetesrendeket feloszlatták. Rövid ideig koncentrációs táborban voltunk, majd onnan kiszabadulva sikerült a budapesti Központi Szemináriumba bejutnom. Két éven keresztül itt tanultam a teológiát. Mivel jezsuita növendék voltam, eltávolítottak a szemináriumból. A Szent István kórházba kerültem mint műtős, majd behívtak katonának, és egy munkaszolgálatos egységnél töltöttem két évet. Mikor 1956 elérkezett, sikerült külföldre jutnom. Németországban fejeztem be filozófiai tanulmányaimat, majd Bécsben, az ottani jezsuita középiskolában lettem prefektus.

1959-ben kerültem Kanadába, Torontóba, ahol befejeztem a teológiai tanulmányokat. 1961-ben szenteltek pappá. További tanulmányok után 1965-ben kerültem Rómába, ahol a Gregorián Egyetemen megszereztem a doktorátust teológiából. 1967-ben visszatértem Torontóba, és ott tanítottam teológiát a jezsuita Regis College-ban 1974-ig, akkor a Szent Mihály Egyetemen kaptam tanári állást, a Toronto School of Theology ökumenikus fakultásán. 1984-ben a torontói bíboros érsek megkért, hogy vegyem át az ottani egyházmegyei szeminárium dékánosságát, s azóta ott vagyok, de tovább tanítok a Toronto School keretében. 1989-ben a Szentatya kinevezett a külföldön élő magyarok püspökévé. Tanári munkámat egyelőre mégis folytatom. Az elmúlt két év alatt sikerült nagyjából megismernem a külföldön élő katolikus közösségeket, különösen Észak-Amerikában, ahol a legtöbbnek vannak, aztán Dél-Amerikában, Ausztráliában és Európának majdnem minden országában.

— *Az a hír járja, hogy püspök úrnak igen nagy szerepe volt abban, hogy megváltozott a torontói egyházmegye papjainak és kispapjainak élete.*

— Azt hiszem, ez túlzás. Annyi biztos, hogy 1967 óta, 25 éve tanítok, és rengeteg volt tanítványom működik lelkipásztorként. Ismerem az életüket, és sokukkal van személyes kapcsolat. Amikor a püspököm arra biztatott, hogy a szemináriumban próbáljunk jobb szellemet teremteni, szívesen vállaltam ezt a feladatot, s úgy gondolom, sikerrel. A Szent Ágoston szeminárium, ahol vagyunk, az egyik legjobb szemináriuma a kanadai angol nyelvű papságnak.

— *Magyarországon is a papképzés az egyház egyik legfontosabb feladata. Milyen legyen a ma kispapja, a ma szemináriuma?*

— A papnevelés ma igen nehéz: a régi módszereket nem lehet használni, viszont nem lehet átesni a ló másik oldalára sem — a sok helyütt tapasztalható szabadosságra gondolok. Próbáltunk középutat megteremteni, komoly fegyelemmel és renddel a szeminárium keretén belül. Nagyon hangsúlyozzuk a lelkeséget, mindegyik seminaristának megvan a lelkiatyja a szeminárium keretén belül. Sok támogatást adunk a kispapoknak. Ugyanakkor azt is figyelembe kell venni, hogy ezeknek a jelölteknek a nagy része idősebb, tehát nem rögtön középiskolából vagy a kollégium után jön. A szemináriumba lépők átlagéletkora 30-35 év. Ezért figyelembe kell venni a múltjukat, életük korábbi történetét. Ezek most kezdik el tanulgatni azt, mit is jelent kereszténynek lenni. Az embernek sok öröme van bennük, mert komolyan el akarják magukat kötelezni Isten szolgálatára. Sokan megcsömörlöttek, elvesztették az életük értelmét, s most azért jönnek, hogy a Jóisten és az egyház szolgálatára szenteljék magukat.

Az egyetem keretén belül tanítjuk a teológiát, ökumenikus légkörben, a többi keresztény felekezetekkel együtt. Ennek sok előnye van, hiszen megismerik egymást és sokkal barátságosabb légkör alakul ki a következő papi generációban. Ugyanakkor arra is vigyáznunk kell, hogy a katolikus egyház hagyományait, tanítását eredeti tisztaságában tudjuk átadni és a hívek számára továbbítani. Az ortodoxia megőrzésével nekünk nem volt különösebb nehézségünk. A különböző teológiai áramlatok nagyon érezhetőek az egyetemi körökben: a felszabadítás teológiája majdnem minden téren jelentkezik. A nők felszabadulását célzó feminizmussal eléggé meg kell küzdeniük a seminaristáknak, mert sokan lenéznek azt, ha valaki manapság a papságra készül. A másik észak-amerikai tünet a homoszexualitás. Sokan harcos módon kívánják jogaikat hangoztatni. Ezzel kapcsolatban nemritkán az egyházat bírálják, mondván, hogy a cölibátus legalább is okot ad arra, hogy ilyen vádaskodások érjék a papságot. Itt is érett szexuális nevelésre van szükség, hogy még a látszatát is elkerülhessük annak, hogy a katolikus papságon belül ilyen homoszexuális tendenciák lehetnek. Az elanyagiasodott társadalomban sok káros áramlat befolyásolja a fiatalok nézeteit, ezeket nekünk kell valahogy ellensúlyozni.

— *A teológiai fakultásoknak két modellje alakult ki világszerte. Az egyik: az egyetemek részeként, azokon belül működnek teológiai fakultások. A másik: önálló teológiai fakultások, katolikus egyetemmel. Püspök úr szerint melyik a járhatóbb úr, melyiknek mik az előnyei?*

— Mindegyiknek van előnye és hátránya is. A mi tapasztalatunk szerint az ökumenikus fakultás, amely idestova 25 éve működik, elég jó eredményeket hozott. Jó kapcsolataink vannak a többi vallások tanáraival és a hallgatókkal is. Az egyetemmel való kapcsolat is sürget bennünket arra, hogy a teológiát komolyan tanítsuk. Ez a pozitívum. A negatívum az, hogy a katolikus egyház tanítása elhomályosodik, vagy nem egészen tisztán mutatják be a fiataloknak. De ez nem csak attól függ, hogy más vallásúak is vannak az egyetem teológiai fakultásán. Inkább a tanárokon múlik. Az a tapasztalatom, hogy más egyházakban, vallásokban is, akik hívek egyházukhoz is, azok tisztán adják a teológiát az ő szempontjukból is.

Nehézséget inkább a teológiai tanárok képzése okoz. Sokszor olyan eszméket vetnek fel, amelyeket a mi hallgatóink nehezen tudnak kritikusan megítélni. Az

egyetemi teológiai tanításnak jelenleg ez az egyik legnagyobb problémája: föltételezzük azt, hogy a hallgatóink már tudják a katolikus tanítás lényeges alap-elemeit. Ez azonban, sajnos, nem igaz. Ha valaki már megerősödött valamelyik egyház hittani tanításában, akkor annak lehet mindenféle modern teológiai véleményt előadni; rájuk lehet bízni, válasszák azt, ami az igazságnak megfelelő. De aki nem tudja még az alapokat sem, abban zavart okoz, ha különböző teológiai cikkekkel, jobbról és balról különböző véleményekkel bombázzuk. Ezt úgy próbáljuk ellensúlyozni, hogy az egyetemi tanításon kívül, magában a szemináriumban fórumokon és megbeszéléseken igyekszünk megvilágítani, mi az egyház egyértelmű tanítása, amit nekik hirdetni kell a szószékről.

Ez a rendszer igen jó lehetőséget adna az ökumenikus párbeszédre a teológia szintjén. Ez folyik-e?

— Igen. Az egyetem keretein belül is — a fakultáson belül is, — a tanári kar különböző szakosztályokra osztozik, így állandóan rendezünk konferenciákat és dialógusokat. A növendékek maguk is megismerkednek a különböző keresztény teológiai véleményekkel, tehát ők maguk is megtanulják az ökumenikus dialógust. Vannak hivatalos egyházi dialógusok is, például a katolikus és az anglikán egyház között. Ennek a bizottságnak tagja voltam több mint 20 évig. Itt állandóan a főlszínen levő kérdéseket tárgyaljuk, az egyház, a papság, az Eukarisztia stb. A többi protestáns egyházakkal is működnek a dialógus-csoportok. A püspökök is elég rendszeresen, évente találkoznak egymással. Az ökumenizmussal kapcsolatban az a legnagyobb hiány, hogy felső teológiai szinten megvan ez a dialógus, de alacsony szinten, a plébániákon és az egyházközsegeken belül még nagyon gyerekcipőben jár, jóllehet ott is vannak már bizonyos megmozdulások.

— A teológiai fakultás az egyetemen belül hatással lehet a többi egyetemista teológiai, lelki képzésére is. Van-e ilyen érdeklődés a részükről, járnak-e más fakultás hallgatói teológiai előadásokra?

— Ez is kétélű dolog. A teológiai fakultás megjelenése a torontói egyetemen komoly lépés volt. Az egyetem egyházi kollégiumokból alakult meg a múlt században, de azután vallásmentes jelleget vett föl, teológiáról még csak tudni sem akart. Ezért komoly lépésnek számított 1975-ben, amikor elfogadtatott a teológiai iskola. Ma sem teljesen szerves része az egyetemnek, mert mindenben nem vehetünk részt, de azért jelen vagyunk az egyetemi körökben. Azért akarunk az egyetemen belül lenni, hogy az intellektuális környezetet kapcsolatba hozzuk a keresztény szellemmel. Öszintén meg kell vallanom, jelenleg még nincs olyan sok kapcsolatunk. Tudják, hogy jelen vagyunk, az egyetem rektora mindig eljön a diplomakiosztásra, a többi fakultással is van némi kapcsolatunk, de nem olyan szervesen, mint szeretnénk. Elsődleges célunk, hogy a teológia jelen legyen egy világi egyetemen, bármilyen szekularizált is. A tanári kar és a szakszervezetek szeretnék befolyásolni a teológiai fakultás létét, módszerét, tervét, s különösen a tanári kar megválasztását — kiket vesznek föl, kiket bocsátanak el. Komoly nehézséget okoz például, ha valaki — akár katolikus, akár anglikán, akár másfajta egyházhoz tartozó — nem ortodox tanítást kezd tanítani. Az egyházak ki akarják fejteni hitük igazságait a teológiában, az egyetem viszont azt tartja a teológiáról, hogy az vallástudomány. Ebből következnek a nézeteltérések, mert a kinyilatkoztatáson alapuló keresztény teológiának sajátos

tanítási rendszere és hagyománya van, s ahhoz ragaszkodnia kell. Ha azon valaki túteszi magát, akkor az egyház nem vállalhatja, hogy az ő nevében tanít. Márpedig ezeknek a fakultásoknak elsődleges feladata, hogy a papjait nevelje, jöllehet, a hallgatók nagyobbik fele laikus, nem papságra készül. Sőt, nagyobb számban nők tanulnak teológiát.

— *Nemcsak Észak-Amerikában, hanem a világ többi részében is bírálják az újra növekvő centralizációt a római katolikus egyházban.*

— Bizonyos decentralizálódásra szükség van, ezt a II. Vatikáni zsinat nyíltan meg is mondta. A lényeg: két véglet között megtalálni a középutat, amelyik megfelel a katolikus egyház egyetemességének, ugyanakkor a helyi egyházak önállóságának.

— *Milyennek kell lennie a magyar papképzésnek? Élednek a szerzetesrendek, örvedetesen sok fiatal vonzanak, hogyan kellene újra kezdeniük? Az elmúlt negyven év alatt nagyon kemény ellenőrzés alatt álltak a szemináriumok, most ettől megszabadultunk.*

— A papképzésnél az a legfontosabb, hogy a püspöki kar döntse el, hány szemináriumot tud fenntartani olyan megfelelő személyzettel, tanárokkal és nevelőkkel, akik biztosítani tudják a modern papképzést. A kulcskérdés az, milyen fakultást tudnak összeállítani. Olyan teológiai tanárookra van szükség, akiknek jó a teológiai képzettségük, ugyanakkor jó papok is. Sajnos, ezt tapasztaljuk odakint is, nehéz ilyen tanári kart összeszedni. Vagy tudományos téren élük ki magukat, de papságuk csak másodlagos, vagy jó papok, és akkor pasztorális munkájuk nem hagy időt tudományos tévékenységre. Ezért nehéz a kettő kombinációját megtalálni, pedig nagyon fontos, hogy legyen a fiataloknak olyan példaképük, akire felnéznek és akit követni tudnak. Ahogy hallom, többfelé újra megnyitják a szemináriumokat; nem vagyok meggyőződve arról, hogy mindenütt képesek lesznek a megfelelő embereket összeszedni. Nem lenne szabad csupán egy egyházmegyében gondolkozni, hanem inkább regionális szemináriumok kellenének.

Nagyon fontosnak tartom a lelki képzést. A legutolsó színódus is hangsúlyozta, hogy valami előkészületi évet kellene bevezetni, noviciátust vagy előképzést. Ez azért is fontos, mert a fiatalokból hiányzik az úgynevezett humanista képzés. Nemcsak a latinra gondol az ember, de az általános műveltség is meg kell hogy legyen azoknál, akik a papi pályára jelentkeznek. Nem is beszélve a filozófiai képzés fontosságáról. A lelki képzésnél figyelembe kell venni a modern viszonyokat. Nem lehet a régi aszketikát változtatás nélkül alkalmazni, de az sem lehet, hogy teljesen szabadjára engedjük a fiatalokat. Felelős felnőttként kell kezelni az embereket, de magára a felelősségre is rá kell nevelni őket.

A tanítás során kell ismertetni a katolikus egyház tanítását, de a modern teológia különböző áramlatait is, kritikusan megítélni, mi felel meg a katolikus tanításnak. Ehhez viszont az kell, hogy maguk a tanárok, s talán a fiatalok is ismerkedjenek meg a modern teológia vívmányaival. Jó könyvtárak kellenek, és az, hogy a tanárok képzése bizonyos szempontból külföldön is történjék. Fontos a nyelvtanulás. Nagyon fontosnak tartom, hogy a kispapjaink tudjanak nyelvet, szerezhessenek tapasztalatot a külföldi egyházi életből is. A teológia után egy-két évre külföldre kellene küldeni őket, például Rómába, Bécsbe, Innsbruckba, Párizsba, Leuvenbe, hogy ott belekóstoljanak a nyugati teológiai egyházi életbe.

— *Magyarországon ma sokszor hallani, hogy erre nincs időnk. A kispapokat rögtön be kell állítani a pasztorációs munkába.*

— A püspöki karnak választania kell, terveznie kell hosszú és rövid távra. Kétségtelen, hogy a magyar egyháznak óriási nehézségekkel kell megküzdenie a paphiány miatt, de azt hiszem, áldozatokat kell hozni a jövő érdekében. A magyar egyház talpraállításához 10-15 évre van szükség, s új generációt kell fölnevelnünk. Addig meg kell elégedni azzal a minimummal, amit lelkipásztori téren el tudunk végezni. Talán itt is racionálisabban lehetne eljárni, és rávezetni az embereket arra, hogy nem minden szolgálatot tud az egyház ellátni a jelen körülmények között. Hogy hány misét tart egy pap és hány plébániát, filiát lát el — ezt nagyobb látókörrel, körültekintőbben kellene eldönteni, hogy a jövőre tudjunk fölkészülni.

— *Azt az ellenérvet is hallani a fiatalok külföldi iskoláztatásával kapcsolatban, hogy rosszat tanulnak odakint.*

— Igen, ez a veszély mindig fennáll. Külföldön is, ha kikerülnek a fiatalok a szemináriumból és másfajta egyetemen tanulnak tovább, sok függ attól, milyen a lelki alapjuk, és megvan-e az a környezet, az a közösség, amelyikben megtalálják a szükséges támogatást. Korunkban rengeteg pap él elszigetelten. Valahogy vissza kell állítanunk a papi közösséget, a „presbitérium” gondolatát, sokkal erősebb közösségi étellel. Ez fontos ahhoz, hogy egészséges papságot tudjunk létrehozni. Az ember el tudja magát foglalni a nap 24 órájában, a hét minden napján, de kell, hogy a lelki, társas-szociális papi együttlétekre, sőt a szóra-kozásra is legyen ideje, máskülönben gyorsan kiég. A híveket arra kellene rászoktatni, hogy ne várjanak mindent a papoktól. Próbálják belátni azt, hogy nekik is szükségük van az egészséges életmódra. Ez annyit is jelent, hogy be kell vonnunk a híveket az aktív egyházi életbe majdnem minden vonalon: laikus képzés, laikus apostolkodás, különböző mozgalmak és csoportok vezetése. Ez — őszintén meg kell mondanom — még Nyugaton is nagyon gyerekcipőben jár. Hiába volt a II. Vatikáni zsinat és az utóbbi szinódusnak is a sürgetése, ez még sok helyen igen lassan mozog. Hozzájárulhat egyrészt a papság féltékenysége, másrészt a világi hívek vonakodása is. Nincsenek eléggé kiképezve arra, hogyan is kellene beállni az egyházi életbe. Ezt is el kell valahol kezdeni, de erre is 10-15 évet kell adni, hogy rádöbbenjenek a világiak is, mi a feladatuk. Persze ez részben anyagi probléma is, hiszen az egyháznak dolgozóknak meg kellene kapniuk a fizetésüket. De talán szép számmal vannak korai nyugdíjasok Magyarországon, akiket nagyon jól be lehetne vonni az egyházi munkába.

— *Hogyan lehetne kialakítani azokat a struktúrákat, amelyek biztosítják a laikusok aktív munkáját az egyházban?*

— Ez még Nyugaton sem alakult ki, ahol pedig szabadon teheték volna az elmúlt 30 év alatt. Attól is függ, hogy egy plébános mennyire tudja bevonni az embereket egyházközségének a vezetésébe, mennyi szabadságot ad nekik, mennyire tudja koordinálni a különböző tevékenységeket. Erre is fel kellene készíteni a papokat, a fiatalokat különösen, akik a jövőt fogják irányítani.

A jövő egyházának ez lesz az egyik kulcskérdése. Mikor a magyar egyház most újjáéled, ezzel számolni kell országos szinten is, hiszen a püspökök nem képesek mindent csinálni, legfeljebb irányvonalakat tudnak adni. A Püspökkari Titkárságot lassan világi hívekkel kell megtölteni. Egyházmegyei szinten, sőt az egyházközségekben hasonlóképpen kellene megszervezni az együttműködést.

Fontos lenne a világi szakemberek bevonása olyankor is, amikor az egyház véleményt nyilvánít az egész társadalmat érintő kérdésekben. Így készült például az amerikai püspökök pásztorlevele a gazdasági igazságosságról.

— Magyarországon is az egyik fontos kérdés lesz a szociális igazságosság megfogalmazása keresztény szempontból. Itthon van is ennek hagyománya. Voltak a két világháború között igen komoly kezdeményezések, ezeket folytatni lehetne akár magasabb tudományos szinten is. Érdekes lehet az is, hogy ennek az elmúlt negyven évben vannak tanulságai, amelyeket a Nyugat nem ismer. Ezt várja el a Szentatya is a következő szinódustól, hogy a kelet-európai egyházak adják hozzá tapasztalatukat az egész egyház felfogásához: melyek a társadalmi igazságosság keresztény szempontjai. Itt a világi híveknek fontos szerepük lehet.

— *Egyre gyakrabban el is hangzik vádként Magyarországon, hogy emberek tízezrei jutnak a létminimum alá, ugyanakkor az egyháznak mintha nem volna szava hozzájuk, nem bizonyul segítőkésznek néhány gyönyörű, de mégiscsak egyéni kezdeményezéstől függetlenül. Nem csúszunk-e bele a századvégi helyzetbe — gazdag egyház a szegény társadalomban? Van-e más olyan terület, ahol az egyháznak hallatnia kell a szavát?*

— Az egyháznak óriási szerepe lenne az oktatásügyben. Ez azelőtt is erősségünk volt. Olyan tanárokat kell kiképezni, akik a kereszténység szellemében próbálják meg a nemzetet újjánevelni. Ehhez tanítóképzők, tanárképzők, egyesületek, mozgalmak kellenek, hogy a jövődő tanárait rávezessék a keresztény értékrendre. Azt gondolom, a jelenlegi tanárok nem nagyon ismerik, honnan is tanulták volna? Ennek a képzési struktúrái, intézményei is hiányzanak még.

Vigasztalásképpen mondom: ez sajnos külföldön is problémát okoz. Kanadára vonatkoztatva: az egyház odakint kicsit elkényelmesedett, hiszen a tanítás nagy részét szerzetesrendek — férfiak és nők — végezték, sajátos lelkeséggel és jól képzetten. Ezek most majdnem mind kiestek a tanításból, és az egyház nem gondolt arra, hogy helyükbe világi nevelőket, tanárokat képezzen. A hittan tanítása is egyre inkább a világiakra hárul, de nincsenek kiképezve. Ott is 10-15 évbe telik, mire lesz olyan gárdánk, aki tudja ezt folytatni.

— *Még egy nagyon fontos területen van küldetése az egyháznak, bár maga is nagyon nehéz helyzetben van: a nemzetiségi kérdésben.*

— Ez csakugyan igen fájdalmas, külföldi útjaim folyamán gyakran tapasztaltam. Rengeteg magyar él a különböző elszakadt területeken. Sokhelyütt nagyon fájdalmas a magyarok helyzete. Különböző véleményeket lehet hallani, egészen szélsőségeseket is. Az irredenta nézetek abszolút irreálisak, kisebbség hangoztatja őket, s azt hiszem, el fognak tűnni, de még találkozni velük. Amit jogosan megkövetel az ember a környező országokban: a magyarság kapjon önrendelkezési jogot a kulturális és vallási életben, legyen saját irodalma és iskolarendszere, szabadon megtarthassák nyelvüket és nemzetiségüket. Különösen fájdalmas az, hogy sok helyen éppen az egyház ellen szítják a nemzetiségi ellentéteket. Maga a Szentatya tudja ezt, s érzi, hogy valamit tenni kell. Jöjjenek össze Közép-Európában akár a nunciusok, akár a püspöki karok, aztán kezdjenek ökumenikus tárgyalásokat. A Szentatya az ortodoxok ügyében, de másokkal kapcsolatban is azt sürgeti, tekintsük az egyház ügyét a keresztény szeretet szellemében, éljenek békében együtt ezeken a helyeken. Bármennyire fáj is az ember szíve, hogy Erdély nem a miénk, és a Felvidék sem, a nagyobb jó érde-

kében ezt el kell fogadnunk. Talán politikailag is odavezet az út majd egyszer, hogy ez közép-európai föderációban nem lesz olyan bántó és kínos, nem lesznek országhatárok.

— *Hogyan látja püspök úr a vajúdvai születő magyar demokráciát?*

— A liberális pártok az amerikai modellre hivatkoznak. Eszerint az állam és az egyház teljesen szét van választva, úgy, hogy az egyház csak mint magánjogi intézmény működhet. Ha megerősödik, akkor természetesen növekszik a súlya, de ne juthasson semmilyen közéleti előnyhöz. Európában viszont a nemzetállamok együtt alakultak ki a kereszténységgel. A kereszténységnek ezer éves hagyománya van, amely egyidőben túlzott összefonódáshoz is vezetett állam és egyház között. Ezt nyilván meg kell szüntetni. Mégis, ez a modell a történelmi hagyományok alapján a közéletben több jogot biztosít az egyházaknak, mint egy magánjogi egyletnek.

Ebben nem vagyok szakértő, de nem lehet elfeledkezni arról, hogy tényleg a kereszténység alapította meg az európai és így a magyar kultúrát. Gyakran próbálom megfogalmazni, mit jelent magyarnak lenni. Abban látom a lényegét, hogy van egy bizonyos magyar lelkiség, amely a történelmünkéből és az irodalmunkból fakad, amelyet Szent István kezdett el, s a Szent István-i gondolatok táplálták ezer éven keresztül ezt a keresztény értékrendet. 20. századi szemmel kell látnunk, nem teokráciáról van szó, nem is arról, hogy a keresztény államrend uralkodik a politikában, hanem, hogy ezeket az értékeket mi képviseljük, egy diaszpóra jellegű társadalomban is.

El kell fogadnunk, hogy korunkban a demokratikus módszerek másképpen fogják a keresztény stílust és a társadalmat alakítani, mint azelőtt. A magyar lelkiség keresztény, de ez nem zárja ki azt, hogy mások is részt vegyenek a nemzet építésében. Nemcsak tolerancia ez, hanem megértés, demokratikus magatartás, amelyik elfogadja a többieket is, tiszteli őket. Felkínálja a keresztény értékeket, és meggyőzéssel próbálja rávezetni az embereket elfogadásukra. Nehéz megszokni ezt a demokráciát, mert sokan még nem ismerjük. A háború előtt, s a háború után még inkább, totalitarizmus uralkodott, amely türelmetlenül tett bennünket. Meg kell tanulni a türelmet és a demokratikus magatartást ahhoz, hogy ezeket a keresztény értékeket foganatosítsuk. Türelmem, mások megbecsülése, dialóguskészség, és annak elfogadása, hogy nem megy minden egyszerre és gyorsan. Forradalommal, erőszakosan mindent meg lehetne változtatni egyik napról a másikra. A demokrácia kialakításához évek, évtizedekre van szükség. Nem is csodálkozom azon, hogy jelenleg ennyire különböző társadalmi és politikai nézetek jelentkeznek, hiszen honnan tanulták volna meg a demokratikus gondolkodást az elmúlt negyven év alatt. Egyetlen dolog van, ami az embereket élte az elnyomás után: a szabadság föltétlen követelése, ez a szabadság pedig össze van keverve a szabadossággal. Mindent lehet, nincsen értékrend, ami szerint megítéljük, mi a jó és mi a rossz. Ezen segíteni a nemzet nevelésével lehet, s ez évtizedekbe telik.

— *Mit jelent keresztényül magyarnak, magyarul kereszténynek lenni?*

— A magyar emigráció az elmúlt 45 évben azért élt külföldön, mert itt elnyomták, innen el kellett menekülnie. Támadta tehát az itteni rendszert, s abban látta életcélját, hogy ezt elítélje. Ez ma nem megy tovább. Krízisben van a magyar emigráció, s ezért meg kell találni, mit jelent nekem itt kint magyarnak

lenni, pontosan azért, mert a kintiek többsége már nem megy haza. Itthon lehet magyarnak lenni és Magyarországot építeni, de kintről csak némi anyagi segítséggel, szakmai tanácsadással, ezzel-azzal tudunk segíteni. Mit jelent odakint magyarnak lenni? Bizonyos százaléká az emigrációnak csak az anyagi javak után érdeklődik, és nincs bennük igaz magyarságtudat. Azt szoktam nekik mondani: próbáljuk a magyar lelkiséget megőrizni, azokat a Szent István-i hagyományokat, erényeket, amelyek a keresztény életszemléletre épülnek. Ha azt odakint is megtartják, és át tudják adni az embereknek, akkor ott is becsületet tudnak szerezni a magyar névnek.

Ezzel kapcsolatban kritikus kérdés: ahhoz, hogy a magyar lelkiséget megtartsák, szükséges-e a magyar nyelv? Itt nagyon eltérőek a vélemények. Tudom, sokan mondják, hogy a magyar nyelv az első, anélkül nincs magyarság. Bizonyos szempontból ez igaz, és nagyon tisztelen azokat, akik — cserkészek, magyar iskolák, különböző egyesületek — a magyar nyelvet ápolják, megtartják. De rájöttem arra, hogy odakint azoknak a magyar nyelvtudása is silány, akik még magyarnak tartják magukat. Az első generáció még valahogy megtartja, a második generációban nagyon kevesen, a harmadik generáció majdnem teljesen elvész, ez érthető is. Fölteszem a kérdést, lemondhatunk-e mi ezekről a második és harmadik generációs magyarokról, csak azért, mert nem beszélnek tisztán Arany János és Vörösmarty nyelvét? Szerintem az a fontos, hogy a magyar hagyományokat, történelmet, lelkiséget megismerjék akkor is, ha ez nem magyar nyelven történik. A magyar egyesületekben is lassan-lassan missziós munkát kell végezni gyermekeink és barátaink számára, hogy megismertessük, mit jelent magyarnak lenni. A magyarságot itthon kell felépíteni a Duna-Tisza közén, az emigrációt is nekik kell segíteni. A külföldi magyarság feladata pedig missziós feladat: hirdessék azt, hogy mik voltunk ezer éven keresztül — becsületes, dolgozó, keresztény értékektől átitatott nép, amelyik másokkal is meg tudja kedveltetni ezt a kis országot.

— *Mit jelent ez a változás az emigráns magyarok pasztorációjában? Püspök úr az emigráns magyarok második főpásztora, tagja a magyar püspöki karnak 1991 júniusa óta. Eddig egyházi vonalon is volt bizonyos szembenállás a kintiek és az itthoniak között. Odakint az itthoni egyházat vagy bizonyos részeit kompromisszumokkal vádolták — ez most hogyan alakul át?*

— Az elődöm úgy tekintette ezt a két vonalat, hogy az otthoni és a külföldi pasztorizáció párhuzamos sínen fut, amelyek csak a végtelenben találkoznak. Most már konvergenciáról van szó. Kinevezésemkor ez még lehetetlen volt, mert a rendszerváltás még nem ment végbe, és a külföldi magyarok püspökét nem akarták azzal kompromittálni, hogy az itteni rezsimmel és a hierarchiával is kapcsolatot tart. Hogy a püspöki kar tagja lettem, kétségkívül azt jelenti, hogy egyre inkább figyelniük kell az együttműködésre és egymás kölcsönös támogatására. A normális emigrációs pasztoráció mindig az anyaegyház segítségével történik. A jelenlegi nehézség az, hogy a magyar egyház annyira el van foglalva a saját gondjaival, hogy nem tud törődni a kétféle magyarral, aki odakint él. Ez bizonyos krízist okoz, s ez tartani fog még jópár évig, amíg a magyar egyház meg nem erősödik.

Miért? Azért, mert — a természetes kihálás folytán is — sokakat elveszítünk, sokan hazamentek a tevékenyek közül. A kinti magyarok ezt megértik, de ez nem mentesít a gondok alól, hiszen nagy csoportok vannak odakint, akiknek

szükségük van magyar lelkipásztori ellátásra. Az egyes helyek, országok között óriásiak az eltérések. Sok helyen az úgynevezett magyar közösségek annyira elgyengültek, hogy már nincs is mód arra, hogy az egyházközségi élet fennmaradjon. Észak-Amerikában volt legalább hatvan magyar plébánia. Ezek közül legalább húsznak nincs magyar papja. A többiek is lassan kihalnak. Kint arra kell törekednünk, hogy a nagyobb helyeken, ahol állandóan van magyar élet és mozgás, ott megmaradjon a magyar lelkipásztori szolgálat.

Sokhelyütt élnek aztán — elszórtan — olyanok, akik igénylik a magyar lelkipásztori szolgálatot: leginkább az időseknek, a betegeknek, a haldoklóknak van szükségük arra, hogy magyarul hallják az Igét, a feloldozást, a vigasztaló szavakat. Sokan mentek ki Erdélyből és a Délvidékről az utóbbi harminc esztendőben. Egyszerű emberek, nagyon komoly, mélyen vallásos, jó magyar emberek, akiknek szüksége van papi vezetésre. Ezekre kellene odakint koncentrálnunk. Nem azért, mintha a másik, az értelmiségi réteget elhanyagolnánk, de azok sokkal könnyebben megtanulják a nyelvet, sokkal könnyebben tudnak integrálódni a helyi egyház és a társadalom életébe. Magyar kapcsolataikat megtartják, de nincs egzisztenciális szükségük arra, hogy állandó magyar lelkipásztor legyen.

Reménykedem abban, hogy talán itt Magyarországon idővel föl lehet állítani a Szent László Társaságot, amelyik azelőtt gondoskodott a külföldön élők lelkigondozásáról, vagy a szerzetesrendek, az egyházmegyék ideiglenesen, egy-két évre ki tudnak küldeni néhány papot. Ez persze nem igazi megoldás. Hosszabb ideig ott kell lenni ahhoz, hogy megismerje a közösséget és jó munkát végezhessen. Ez viszont elég nehéznek látszik a jelen körülmények között.

— Minden püspöki karban van külön ezekkel a feladatokkal megbízott püspök. Mennyiben számít püspök úr a hazai egyház támogatására? Megfordítva: jelenléte a magyar hierarchiában, egyházban minket is gazdagíthat, erősítheti a magyarok összetartását szerte a világon. Lát-e erre reményt?

— Reményt látok, de hogy mikor és milyen mértékben fog megvalósulni, azt nem tudom megmondani. Erre még nincsenek konkrét lépések. De ez a célom, és ezt fogom sürgetni itthon is: tekintsük magunkénak az ország határain kívül élő magyarokat is. Az összmagyarság gondolata fontos az egyház szempontjából is. Nem lehet egyszerűen leírni őket — elmentek, épüljenek be az ottani életbe. A Vatikán hangsúlyozza, hogy a nemzeti nyelv és kultúra megtartása fontos az egyetemes egyházban. Sok helyen ez nehézségekbe ütközött, ezért jó az talán, hogy — minden tehetetlensége ellenére is — van egy magyar püspök, aki olykor-olykor el tud oda menni, tud a püspökkel beszélni, felhívja a figyelmet arra, hogy élnek ott magyarok is, buzdítani tudja a híveket, ne adják fel a reményt az elhagyatottságban. Különösen azok, akik igen távol vannak az országtól, Dél-Amerikában, Ausztráliában — úgy el vannak hagyatva, hogy sírva fakadnak, ha egy magyart meglátnak más földrészekről.

Lukács László